

Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier

Av Helge Ridderstrøm (førsteamanuensis ved OsloMet – storbyuniversitetet)

Sist oppdatert 08.12.20

Epigraf

En epigraf er en type paratekst, dvs. en (kort) tekst som angår og peker mot en hovedtekst. Epigrafer fungerer ofte som tolkningsguider, motto og ledetråder for hvordan hovedtekstene skal eller kan forstås, altså som en slags port-åpner. De brukes både i skjønnlitteratur og sakprosa, og er vanligvis skrevet av andre personer enn de som har skrevet hovedtekstene. Epigrafene består vanligvis av sitater.

“A brief quotation or motto included in the front matter of a book, usually following the dedication, or at the beginning of each chapter, suggesting an idea or theme that the author intends to develop more fully in the following text” (Joan M. Reitz i http://lu.com/odlis/odlis_c.cfm; lesedato 30.08.05).

En epigraf inviterer leseren til å tenke/forstå i en bestemt retning, den inviterer til en lese måte som impliseres i epigrafen, og som indirekte oppfordrer leseren til å vurdere både nærheten og avstanden mellom meningen i epigrafen og meningen i hovedteksten (Armelle Parey i <http://lisa.revues.org/2910>; lesedato 12.06.13).

“An epigraph is a literary device in the form of a poem, quotation or sentence usually placed at the beginning of a document [...] but which belongs to another writer. An epigraph can serve different purposes such as it can be used as a summary, introduction, an example, or an association with some famous literary works, so as to draw comparison or to generate a specific context to be presented in the piece. Epigraph is a very sophisticated form of literary device [...] The use of epigraph in an original work can create something very intriguing. It can be used as a thematic gatekeeper by taking excerpts from influential authors to introduce people to your own ideas. It can be used in the form of quotations, proverbs, lyrics, lines or verses, parts of a conversation etc. It can also be used to set the mood of your readers in the very beginning for the prose they are to read ahead. You can also give your readers a preview of your notions and inspirations through an epigraph. Although, the role of an epigraph in a work may seem very insignificant, it can be very instructive, if used cleverly. An epigraph deepens the readers’ interest in the narrative just like an appetizer increases your appetite for a meal.” (<https://literarydevices.net/epigraph/>; lesedato 22.11.17)

“Epigraphs are like little appetizers to the great entrance of a story. They illuminate important aspects of the story, and they get us headed in the right direction.” (<https://www.shmoop.com/tristram-shandy/epigraph.html>; lesedato 04.01.18)

“In literature, an epigraph is a short quotation that is set at the beginning of a text or section of a text to suggest the theme of what’s to come. The epigraph can be a quote from a famous person, an excerpt or full text of a poem, phrase, lyric, or definition. Epigraphs can be a sort of preface or can set the mood or tone of the following work. Epigraphs can also invite the reader to make a comparison between what the epigraph says and what the rest of the text is about. Some authors use epigraphs to tie their own literature to the greater body of literature in the world. The word epigraph comes from the Greek word *epigraphēin*, which means “to write on.” The contemporary definition of epigraph was introduced into English in the mid-19th century, when it came to mean a motto or pithy sentence that prefaces a book or chapter of a book. [...] Epigraphs became popular in the early eighteenth century, when reading for pleasure became common amongst middle-class citizens. Before this time, people who read literature had generally read all of the canon. When reading surged in popularity as a pastime, authors found it necessary to provide a small excerpt from some work in the canon to give readers a small anchor to the literary tradition. This was concurrent with authors’ optimistic and sometimes presumptuous desires to show how their own new works of literature fit into the canon. The tradition of the epigraph was ubiquitous for a time; some authors began to create fake quotes to use as epigraphs partly to demonstrate their frustration with the literary canon. Epigraphs remain relatively popular today, though, as authors find ways to present the main theme or their works in brief through the words of other writers.” (<http://www.literarydevices.com/epigraph/>; lesedato 31.03.16)

“In literature, an epigraph is a short quotation, often from a classical or Biblical source, which appears at the beginning of a work such as a novel, poem, or non-fiction book. It can serve a number of purposes, either calling to mind similar themes in the literary canon or serving to establish a contrast. In some works, this may be no more than a line or two, while in others, it can be a lengthy quotation or even an entire poem. Epigraphs taken from classical or Biblical sources were frequently left in the original language in older works. [...] Modern authors usually, but not always, translate their epigraphs into the language of the book. For instance, the epigraph to Robert Graves’s 1979 novel *I, Claudius* is a quotation from Tacitus, presented in English. An epigraph can sometimes be directly related to the subject of the novel. The quotation from Tacitus which begins *I, Claudius*, for example, is directly related to the reign of Claudius. In other cases, however, the relevance is less immediately obvious, as in the case in *Tristram Shandy*, where the reader only gradually begins to see how the epigraph relates to the novel itself. False epigraphs are found in a number of novels. These are quotations from authors or sources which do not exist. For example, the epigraph which begins F. Scott Fitzgerald’s novel *The Great Gatsby* is by Thomas Parke D’Invilliers, a character

in the novel rather than a real person. This tactic is especially common among science fiction and fantasy authors who use quotations from their invented settings to provide an additional feeling of depth and realism. Isaac Asimov frequently used invented quotations from reference works in his science fiction novels, while author Tim Powers quotes extensively from the work of fictional poet William Ashbless. Outside the field of literature, the term has a slightly different meaning. In archaeology and architecture, an epigraph is a short inscription carved on a building or monument. The study of these inscriptions is called epigraphy, and forms the basis for, among other things, modern understanding of the language of the ancient Maya.” (<http://www.wisegeek.com/what-is-an-epigraph.htm>; lesedato 08.01.18)

Noen fagartikler og essays innledes med epigrafer. Også korte skjønnlitterære tekster som noveller og dikt kan ha epigrafer. Den skotske dikteren Robert Burns innledet sitt dikt “Address to the Devil” (1786) med en epigraf fra eposet *Paradise Lost* av John Milton, som lyder “O Prince, O chief of many throned pow’rs! / That led th’ embattled seraphim to war!”. Burns var fascinert av djevelen som en fallen engel, og gir i diktet djevelen en rekke navn, “but far from continuing in the same high-flown language [som Milton] Burns introduces a totally new and irreverently reductionist tone as he addresses the Devil [...] thereby setting the scene for a quite different treatment of the character of Satan.” (J. Walter McGinty i <https://scholarcommons.sc.edu/cgi/viewcontent.cgi>; lesedato 08.12.17)

“Caroline Norton’s choice of a passage from [Charles Dickens’ roman] *Bleak House* as the epigraph to her pamphlet *English Laws for Women* in 1854 is interesting. “It won’t do to have TRUTH and JUSTICE; we must have LAW and LAWYERS” (Norton 1). This is an edited and enhanced version of John Jarndyce’s conversation with the imprisoned Trooper George: “But the mere truth won’t do ... You must have a lawyer” (795). At first sight this is an atypical quotation from the novel, running counter to its strong criticism of the profession.” (Dolin 2007)

Epigrafen kan forklare eller utdype en bok eller artikkel sin tittel. Ernest Hemingways roman *The Sun Also Rises* (1926) har to epigrafer. Den ene er et kort sitat, det andre gir et hint om romantittelen gjennom et relativt langt bibelsitat fra “Forkynneren” i Det gamle testamente, som inneholder uttrykket “The sun also ariseth”. Den amerikanske forfatteren James Salters roman *A Sport and a Pastime* (1967) har en epigraf som er hentet fra Koranen: “Remember that the life of this world is but a sport and a pastime ...”.

For de fleste vil en epigraf skrevet med greske bokstaver eller på latin være en gåte, og kanskje irriterende. En slik epigraf signalisere hvem som er de tiltenkte (implisitte) leserne av den følgende teksten.

Den britiske forfatteren Laurence Sterne’s *The Life and Opinions of Tristram Shandy* (1759-69) er en lekende, eksperimentell roman som er full av metafiksjons-

grep fra fortelleren. Boka er humoristisk, og blant det komiske er en gresk epigraf i første bind, som antakelig er ment som en latterliggjøring av lærde epigrafer. Denne epigrafen “is a quotation from Epictetus presented in the original Greek. Authors assumed that their readers would be sufficiently well-educated to understand the quotations or, if not, that they would enjoy finding out the meaning of the epigraph.” (<http://www.wisegeek.com/what-is-an-epigraph.htm>; 27.12.17)

Den russiske forfatteren Leo Tolstojs roman *Anna Karenina* (1873-78) har et bibelsitat som epigraf: “Meg hører hevnen til, jeg skal gjengjelde” (5. Mosebok, kapittel 32 vers 35, og Paulus’ brev til romerne kapittel 12 vers 19). “Tolstoy’s choice of epigraph prompts us to see that revenge is the vengeance of God. He is reported to have said of it: “I chose this epigraph to express the idea that whatever is evil, whatever man does, brings bitter consequences, not from people, but from God and from what Anna Karenina experiences herself.” (Letter from M. Sukhotin to Veresayev, 23 May 1907)” (Thorlby 1987 s. 104)

Amerikaneren Art Spiegelmans tegneserieroman *Maus: A Survivor’s Tale* (1986) handler om Holocaust, og viser jødene og nazistene som mus og katter. Spiegelman fikk kritikk for den visuelle framstillingen av jøder (som mus) og polakker (som griser). Han brukte en epigraf til å forsvare seg: “Spiegelman justifies his metaphors in the epigraph to *Maus I*, a passage from Hitler’s inflammatory speech: “the Jews are undoubtedly a race, but they are not human”. It dawned on Spiegelman that mouse was a perfect metaphor for Jews as well – in conjunction with Kafka’s story, *Josephine the Singer, or the Mouse Folk*.” (Julian Lawrence i <http://www.julianlawrence.net/blog/art-spiegelman>; lesedato 15.01.18)

“This technique of using a quote from another author to introduce a novel’s tone, content, or summary is called an epigraph. [...] An epigraph usually appears on the first page of a novel, before the action begins, but it can also make appearances throughout a story. It can be especially powerful at the end of a work, depending on the denouement. You might also see it pop up in between parts of a book, if a novel is sectioned into acts, in order to aid in the transition of the narrative. Or an epigraph might lead a reader into one train of approach, while the actual content of the story subverts this expectation, and the epigraph is meant to be taken more sardonically. [...] Quotes that can make up an epigraph can come from other works of fiction, proverbs, religious texts, nonfiction writings, song lyrics, journalistic pieces, or film or television scripts, among other sources. You could even use American Sign Language in your epigraph if it was relevant to the novel’s contents. The choice of source in addition to the actual content can give the reader a sense of what’s to come, and how to approach the story. An epigraph that cites the writings of Carl Jung might indicate that the work should be approached a bit more clinically than if it had been taken from the Sermon on the Mount in the New Testament of the Christian Bible. The main thing to keep in mind with an epigraph is that the chosen text should relate back to the story at hand, whether it’s foreshadowing events to come, highlighting a point that the author wants to make,

or introducing a new theme to a new section of the work. A well-chosen epigraph can either set the reader's expectations, or subvert them completely." (Liz Bureman i <http://thewritepractice.com/epigraph/>; lesedato 16.11.17)

På Liz Buremans nettside er det en rekke innlegg, med blant annet disse kommentarene: "Epigraphs are fantastic! A carefully chosen one has the power to whirl you into the mood of the story without your even realising it. [...] It adds so much interest to a story, like a piece of jewelry to an outfit. [...] The "epigraph." I love and hate them. I often don't understand them, which annoys me, and I think I must be an idiot, so there we are getting off on the wrong foot, and I'm thinking the author is full of himself and his superior wisdom, especially if the quote is in Latin! Well, la-di-da, the writer studied Latin." (<http://thewritepractice.com/epigraph/>; lesedato 16.11.17)

Rosemary Ahern har redigert boka *The Art of the Epigraph: How Great Books Begin* (2012). "For many book lovers, there is no more pleasing start to a book than a well-chosen epigraph. These intriguing quotations, sayings, and snippets of songs and poems do more than set the tone for the experience ahead: the epigraph informs us about the author's sensibility. Are we in the hands of a literalist or a wit? A cynic or a romantic? A writer of great ambition or a miniaturist? The epigraph hints at hidden stories and frequently comes with one of its own. *The Art of the Epigraph* collects more than 250 examples from across five hundred years of literature and offers insights into their meaning and purpose, including what induces so many writers to cede the very first words a reader will encounter in their book to another writer. With memorable quotations ranging from Dr. Johnson to Dr. Seuss, Herodotus to Hemingway, Jane Austen to Karl Marx, and A. A. Milne to Marcel Proust, here is a book that allows us a glimpse of the great writer as devoted reader." (<https://www.amazon.com/Art-Epigraph-Great-Books-Begin/dp/1451693249>; lesedato 30.10.17)

I innledningen skriver Ahern: "The cumbersome (occasionally amusing) prefaces found in early novels like *Don Quixote* (1605) and *Gulliver's Travels* (1726) can be considered the literary forebears of the crisp, succinct epigrams that became the fashion in the twentieth century. Glamorous modernists like Hemingway and Fitzgerald popularized epigraphs, challenging authors to appear as learned and clever in their use of them ever since. [...] authors willing to part the curtain and show us a glimpse of their mental furniture; to give us a preview of what they think is vital, funny, and true. [...] that extra element of anticipation [...] mood is established [...] Epigraphs appeal to those of us who occasionally need the kind of bolstering an ingenious turn of phrase or inspiring piece of wisdom can provide. [...] truth, humor, and novelty of expression presorted for us" (her sitert fra <https://www.amazon.com/Art-Epigraph-Great-Books-Begin/dp/1451693249>; lesedato 30.10.17)

"*The Art of the Epigraph* can be enjoyed like any quotation book. Here you will

find advice on how to live well, be brave, avoid mistakes, apply the correct etiquette, adjust your expectations, appreciate quirkiness (your own and others'), attract a lover, break out of a rut, and dodge obligations. But you will also encounter fascinating conversations conducted over centuries and across cultures and genres. Writers communing with other writers, sometimes resulting in odd but delightful coincidences, like the fact that Susan Sontag and Mary Higgins Clark both turned to Tennyson when selecting epigraphs for their books. Divisions disappear; ideas and affinities are more clearly revealed. Epigraphs remind us that writers are readers. [...] an author acknowledging his or her place in the fellowship of readers. [...] One of the many pleasures of reading Stendhal is his liberal use of epigraphs, which offer wry commentary on the chapters they announce. The great translator Burton Raffel warns that Stendhal had a notorious habit of writing the epigraphs himself and ascribing them to elevated or otherwise unlikely sources. We could be skeptical, but why not play along?" (<https://www.amazon.com/Art-Epigraph-Great-Books-Begin/dp/1451693249>; lesedato 30.10.17)

Romanen *Afrodites basseng* (2003) av Gert Nygårdshaug "innledes med en epigraf i form av et sitat av den feterte franske forfatteren Antoine Saint-Exupéry (1900-1940): "Jeg kan fortelle om en drøm jeg hadde i ørkenen. Jeg var på en eng, og jorden var død. Alle trærne var døde. Og ingenting hadde verken lukt eller smak. Så plutselig, begynte en ny skog å vokse, den bredte seg ut overalt. Jorden var igjen full av liv. Og luktene og smakene var mye sterkere enn før." Ifølge litteraturteoretikeren Gérard Genette er en av epigrafens funksjoner at den kommenterer teksten, og indirekte presiserer eller understreker tekstens mening (Genette 1997: 157). Epigrafen i *Afrodites basseng* introduserer bokens hovedmotiv, den eksplosive skogveksten, og antyder et sentralt aspekt ved tekstens tematikk. I teksten er jorda fortsatt levende når den nye skogen vokser frem, og den nye skogveksten, apokalypsen, medfører massedød og ødeleggelse – i alle fall for menneskene. I drømmen skisseres et motsatt forløp: jorda er død før den nye skogen kommer, verdensødeleggelsen har allerede inntruffet, og den plutselige skogveksten representerer gjenopprettelsen av livet på jorda. Ved første øyekast synes epigrafen å være en antitese til teksten for øvrig, men motsetningen kan også leses som en understrekning av det ambivalente i apokalysefremstillingen. Epigrafen antyder at det kanskje bare er på overflaten at historien vi leser beveger seg fra før-apokalypse til apokalypse. En annen mulig tolkning er at apokalypsen allerede har skjedd, eller har begynt å skje, og at jorda er i ferd med å dø lenge før den nye skogen kommer." (Inger Kathrine Hansen i <https://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/6935/thesis.pdf>; lesedato 02.11.17)

"Epigrafens funksjon kan også være å lede oppmerksomheten mot den som siteres, ifølge Genette (Genette 1979: 159). Forfatteren og flygeren Antoine Saint-Exupéry er sentral i romanen, på flere vis. Saint-Exupérys opptrer konkret som skikkelse i romanens plot. Romanfiguren Saint-Exupéry er oldefaren til Ooni, som vandrer i den samme ørkenen som virkelighetens Saint-Exupéry styrtet i med flyet sitt i juli 1944. Jonar står i telepatisk kontakt med Ooni, slik at Saint-Exupéry stadig trer

frem i Jonars bevissthet. Teksten inneholder også referanser til Saint-Exupérys mest berømte verk *Le Petit Prince* (1943), om en flyger som nødlander i ørkenen, der han treffer en liten prins som kommer fra en annen planet. På planeten til den lille prinsen vokser det noen onde frø, baobab-frø. Hvis et baobab-tre får vokse, brer det seg over hele planeten, gjennomborer den med røttene sine og sprenger den. For å unngå dette, må den lille prinsen luke og stelle planeten sin hver dag. Hvis den lille prinsen ikke skjøtter planeten godt, vil baobab-treet ødelegge den. Den intertekstuelle referansen til *Le Petit Prince* peker mot at den ødeleggende skogveksten i *Afrodites basseng* er en konsekvens av at mennesket har vanskjøttet planeten. Saint-Exupéry har også mer diffuse berøringspunkter til sider av tekstens tematikk, og til tekstens metanarrative nivå. Spesielt synes Saint-Exupéry og romanens mystiske karakter Mino å ligne hverandre. Mino har vannflyet sitt liggende på vannet ved setra og kommer med forsyninger til Jonar og Erlan. Saint-Exupéry, som i likhet med Mino var flyger, advarte i sine moral-filosofiske skrifter mot en utvikling som la vekt på individualisme og materialisme på bekostning av åndelige verdier. Dette er et syn Mino deler [...] Men Mino og Saint-Exupéry representerer motsatte tilnærminger til denne utviklingen, som igjen manifesterer seg i avvikende verdens- og menneskessyn. Saint-Exupéry regnes først og fremst som humanist, og tekstene hans uttrykker en grunnleggende tro på og respekt for mennesket, fellesskap og solidaritet. Mino, derimot, kan sies å stå for et misantropisk verdisyn. I *Afrodites basseng* viser det seg at frøet til den nye skogen sannsynligvis er skapt i et laboratorium av Mino og hans medsammensvorne. Det er altså ikke naturen som kvitter seg med mennesket, men Mino og hans åndsfeller som på vegne av naturen tar hevn og straffer mennesket ved å gjøre menneskets habitat ubeboelig for menneskeheten. Saint-Exupérys humanisme og Minos misantropi kan leses som representative uttrykk for forfatterens ambivalente holdning til sitt eget prosjekt” (Inger Kathrine Hansen i <https://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/6935/thesis.pdf>; lesedato 02.11.17).

“En epigraf er et lite sitat direkte forut for teksten som fyller ulike funksjoner: Genette nevner fire mulige i sin gjennomgang: Epigrafen kan stå som en kommentar til tittelen eller til teksten, det er de mest åpenlyse funksjonene, men det finnes også andre. Valget av sitatet kan peke mot forfatteren som siteres, i beundring eller for å skrive sin egen tekst inn i en tradisjon. Til sist, sier Genette, står epigrafen der ofte nettopp i kraft av å være en epigraf, som et intellektuelt koketteri uten en dypere mening. Seierstad har to epigrafer i sin bok [*Bokhandleren i Kabul*, 2002], en for selve fortellingen, og en som introduserer etterordet. De fyller to forskjellige funksjoner, og begge fortjener en kommentar. Jeg begynner med den første. På en egen side mellom forordet og første kapittel står følgende:

Migozarad!

[Det går over]

Graffiti på et tehus i Kabul

Seierstad har altså ikke valgt et sitat fra en kjent forfatter som kommentar. Epigrafen kan vanskelig leses som en direkte kommentar til tittelen, men heller som en kommentar til teksten som leseren er på vei inn i. I stedet for å sitere en beundret forfatter, har valgt altså falt på en anonym graffiti på en vegg i Kabul. Den siteres først på originalspråket, før en oversettelse refererer meningsinnholdet i den korte teksten. Der forfatternavnet normalt ville stått, finner vi en annen kildehenvisning som plasserer utsagnet og som sier noe om uttrykksformen. Ved å velge en anonym graffiti fra Kabul som epigraf, plasserer Seierstad seg selv midt i byen hun skal skildre, blant menneskene hun beskriver. Om et forfattersitat som epigraf kommuniserer at forfatteren er belest og kultivert, kommuniserer graffitien fra Kabuls gater at Seierstad kjenner Kabul, at hun beundrer det folket som bor der og velger å sitere dem framfor en berømmethet. At sitatet står på originalspråket, og ikke kun som en oversettelse, er med på å forsterke dette inntrykket. Men innholdet sier også noe annet. “Det går over” uttrykker riktignok håp, men enda sterkere uttrykker det en misnøye med situasjonen som den er. Sitatet viser at Seierstad ønsker å problematisere hverdagen i Kabul, og at leseren ikke kan vente seg noen glansbildeframstilling av livet her. Kanskje kan sitatet også leses som et uttrykk for en slags medfølelse for enkelte av personene som beskrives. Uansett er dette en verdiladet kommentar som viser at forfatteren ikke stiller seg nøytral foran stoffet sitt.” (Helle Ingeborg Mellingen i https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/139341/master_nordisk_2007_mellingen.pdf; lesedato 08.11.17)

“Den andre epigrafen, som åpner etterordet, er av den mer klassiske typen. Her siterer Seierstad Tolstoi, med åpningslinjene fra *Anna Karenina*:

“Alle lykkelige familier ligner hverandre
Hver ulykkelige familie er ulykkelig på sin måte”

Sitatet fyller de fleste av de funksjoner Genette foreslo for epigrafen. Først og fremst kommenterer det bokas tittel, eller mer presist bokas undertittel, *Et familiedrama*. Samtidig kommenterer det teksten, både selve boka, men også etterordet som forteller oss hvordan det gikk med familien etter at forfatteren forlot dem. Samtidig er det med på å understreke forordet, hvor Seierstad peker på at familien ikke kan ses på som representativ for alle familier i Kabul. Hun har skildret én familie, som var “ulykkelig på sin måte”. Sitatet var i utgangspunktet åpningslinjene for en naturalistisk roman med en tragisk slutt (hovedpersonen begår selvmord). Når det nå er plassert helt i slutten av boka, er det med på å ta bort det håpet som den første epigrafen kunne uttrykke, og understreker heller det håpløse. Tolstois *Anna Karenina* ender tragisk, og selv om etterordet ikke beskriver et like tragisk utfall for noen av personene, kan vi lese epigrafen som et “...og så levde de ulykkelige i alle sine dager.” Samtidig viser epigrafen at forfatteren kjenner vår litterære kanon, og plasserer seg selv i en europeisk intellektuell elite, både ved å velge et sitat av Tolstoi, og ved å bruke epigrafens form. På denne måten nyanserer hun sitt første epigraf, den anonyme graffitien. Hun befinner seg altså med én fot i Kabul og én i Europa. Valget av nettopp en russisk forfatter etter

at hun i boka beskriver den russiske okkupasjonen som roten til mange av Afghanistans problemer, og som en underliggende årsak til at Taliban kom til makten, virker mildt sagt lite gjennomtenkt.” (Helle Ingeborg Mellingen i https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/139341/master_nordisk_2007_mellingen.pdf; lesedato 08.11.17)

I en bok kan det være epigrafer også for enkeltkapitler, f.eks. plassert like ved kapittelnummeret. Noen romaner, f.eks. (viktorianske) romaner skrevet i England på 1800-tallet, har en epigraf for hvert kapittel. Den engelske forfatteren John Fowles gjenbruker denne konvensjonen i sin roman *The French Lieutenant's Woman* (1969). Den amerikanske forfatteren Frank Herberts science fiction-roman *Dune* (1965) har også mange epigrafer: “Each chapter has an epigraph setting context for what is in store in future pages as story unfolds. Many of the epigraphs almost seem poetic and reading them by itself is an interesting read. Though the epigraphs give a hint of what comes next and author himself gives away in the initial pages how the story will shape, the pages still hold attention of readers to continue with the reading and enjoy the story as it unfolds.” (<http://www.goodreads.com/review/show/761151121>; lesedato 18.03.15) Elin Fallem har skrevet hovedoppgaven *Epigrafens poetikk: En studie av epigrafens struktur og funksjon med utgangspunkt i John Fowles' The French Lieutenant's Woman* (2000).

I begynnelsen av *On the Origin of Species by Means of Natural Selection, or the Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life* (1859) tar Charles Darwin med tre sitater (fra Whewells “Bridgewater Treatise”, Butlers “Analogy of Revealed Religion” og Bacons “Advancement of Learning”). Disse tre sitatene har blitt oppfattet som villedende, som om *On the Origin of Species* fulgte opp ideer fra den såkalte naturteologien (Engels 2009 s. 34).

Den amerikanske forfatteren Gertrude Stein bodde i mange år i Paris. En gruppe forfattere var ofte samlet hjemme hos henne, i hennes salong. Stein “herself casually referred to [them] as a “Lost Generation” in a conversation with Hemingway, who used it as one of the epigraphs to his early novel *The Sun Also Rises*” (Ro 1997 s. 168).

Den franske forfatteren Joseph Bialots krimroman *Babel-Ville* (1979) har et innledende sitat av psykiateren R. D. Laing om schizofreni, og lesere som ikke merker seg dette, vil lenge bli lurt til å tro at hovedpersonens hallusinasjoner er virkelighet (Reuter 1997 s. 58).

Tyskeren Klaus Völker ga i 1976 ut *Bertolt Brecht: Eine Biographie*. “One of the most curious and revealing aspects of Völker’s deeply disappointing book is its epigraph, a quotation from a letter Sigmund Freud wrote to Arnold Zweig in 1936: “Anyone who becomes a biographer takes upon himself an obligation to lie, to conceal, to be hypocritical, to make things look better than they are, and even to

hide his own lack of understanding; for truth in biography is not to be had; and if one had it, one could not use it.” Clearly, Völker was conscious of what he was trying to do by writing his biography of Brecht without letting his side down. It is, however, characteristic of Völker that here, too, he got it all wrong by overlooking the context of the quotation. For Freud was replying to a letter in which Arnold Zweig had offered to write his, Freud’s, biography; and Freud did not want Zweig to write it because he felt that Zweig was not qualified to undertake such a task and that his biography should not be written while he was still alive. So, in fact, Freud’s generalizations about the impossibility of writing biographies were a polite way of rejecting one particular biographer.” (Esslin 1983 s. 38-39)

Audun Mortensen lar i boka *Nylig historikk* (2016) “negative utsagn fra kritiker Marta Norheim (“Jeg har aldri kommet gjennom noe av det han har skrevet”) og forfatter Frode Grytten (“Sånne som han sitter bare på internett”) stå som epigrafer for sin åttende utgivelse.” (*Morgenbladet* 9.–15. desember 2016 s. 52)

Alle artiklene og litteraturlista til hele leksikonet er tilgjengelig på <https://www.litteraturogmedieleksikon.no>